

Фальстарт судової реформи

В'ячеслав КРАГЛЕВИЧ,
партнер ЮК FCLEX

Іван ОЛЬШЕВСЬКИЙ,
юрист ЮК FCLEX

Враховуючи той факт, що судовою реформа викликала жваву дискусію серед юристів, вважаємо за доцільне звернути увагу на такий окремий аспект та новацію судової реформи як зміна системи судоустрою України.

30.09.2016 р. набрали чинності два закони, які є фундаментом судової реформи: Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. №1401-VIII та Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. №1402-VIII (далі – ЗУ «Про судоустрій і статус суддів»).

У цій статті акцентуємо увагу на окремих положеннях ЗУ «Про судоустрій і статус суддів». Президент України 30.05.2016 р. виніс на розгляд Верховної Ради України проект нового ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», який 02.06.2016 р. був ухвалений Верховною Радою України за основу та в цілому.

Зникли через помилку?

Беззаперечно можна стверджувати, що починаючи з 30.09.2016 р. в Україні «зникли» місцеві господарські суди в тому вигляді, в якому вони існували до 30.09.2016 р. Враховуючи положення нового ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» доречним є питання: хто ж замінив місцеві господарські суди починаючи з 30.09.2016 р.? Детально проаналізувавши норми ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. №1402-VIII, виникають труднощі з відповіддю на просте, як здається на перший погляд, запитання. Роз-

глянемо більш детально ситуацію, яка склалася з місцевими господарськими судами, у зв'язку з набранням чинності 30.09.2016 р. ЗУ «Про судоустрій і статус суддів».

Ст. 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» визначена система судоустрою в Україні, яку складають місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд. Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Згідно з ч. 2 ст. 21 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» місцевими господарськими судами є окружні господарські суди.

Відповідно до положень ст. 19 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», суд утворюється і ліквідується законом. Проект Закону про утворення чи ліквідацію суду вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя. Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної цим Законом системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації витраток державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою. Утворення суду може відбуватися шляхом створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів.

Як ми бачимо, законом чітко визначено, що місцевими господарськими судами є окружні господарські суди. Проте станом на 28.10.2016 р. в Україні не створені у передбаченому ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» порядку окружні господарські суди.

Після аналізу зазначених норм закону логічною є думка, що законодавець, приймаючи ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» та по новому визначаючи в ньому систему судоустрою України, передбачив діяльність місцевих господарських судів, які діяли до 30.09.2016 р.

(до створення нових окружних господарських судів).

Однак, чи то через поспіх у прийнятті пакету законів, що регламентують судову реформу, чи через упущення зі сторони робочої групи, яка займалася розробкою цього законопроекту (залишається лише гадати), діяльність місцевих господарських судів, які сьогодні продовжують здійснювати правосуддя, не передбачена в розд. XII «Прикінцеві та перехідні положення» ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», що є значним недоліком цього Закону (враховуючи, що судова влада в Україні, відповідно до конституційних засад поділу влади, здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом). Таким чином, починаючи з 30.09.2016 р. склалася ситуація, за якої місцеві господарські суди знаходяться «поза законом», а нові окружні господарські суди ще не створені.

П. 3 розд. XII «Прикінцеві та перехідні положення» ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» передбачена діяльність у перехідний період районних, міжрайонних, районних у містах, міських, міськрайонних судів, які продовжують здійснювати свої повноваження до утворення та початку діяльності місцевих окружних судів, юрисдикція яких розповсюджується на відповідну територію, а також врегульована діяльність апеляційних судів, утворених до набрання чинності цим Законом, які продовжують здійснювати свої повноваження до утворення апеляційних судів у відповідних апеляційних округах. При цьому законодавець жодним словом не обмовився стосовно діяльності у перехідний період місцевих господарських судів.

23.09.2016 р. Президентом України внесено до Верховної Ради України законопроект №5180 «Про Вищу раду правосуддя».

Краще пізно, ніж ніколи

Розд. III «Прикінцеві та перехідні положення» цього законопроекту містить наступне положення: «У розд. XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., №31, ст. 545) п. 3 після абз. 1 доповнити новим абзацом такого змісту: «Господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя продовжують здійснювати свої повноваження без обмеження строком до утворення та початку діяльності окружних господарських судів, юрисдикція яких розповсюджується на відповідну територію».

Здавалося б, краще пізно, ніж ніколи. Однак станом на 28.10.2016 р.

зазначений законопроект не був розглянутий Верховною Радою України.

Враховуючи, що Президент України не визначив законопроект №5180 «Про Вищу раду правосуддя» як невідкладний, а також зважаючи на потребу законодавчого врегулювання створення та діяльності нового органу — Вищої ради правосуддя, є всі підстави вважати, що вказаний законопроект буде прийнято Верховною Радою України за основу та в цілому. Та чи змінить це ситуацію, яка склалася з місцевими господарськими судами в Україні?

Законне беззаконня?

Виникають сумніви щодо законності внесення відповідних змін до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» шляхом прийняття ЗУ «Про Вищу раду правосуддя», оскільки відповідно до ч. 2 ст. 4 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», зміни до цього Закону можуть вноситися виключно законами про внесення змін до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів».

У цьому випадку слово «виключно» вжито законодавцем у значенні видільно-обмежувальної частки, що за визначенням Академічного тлумачного словника української мови означає «тільки, лише». Отже, слідуючи усім законам логіки, зміни до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» можуть вноситися лише одним способом – шляхом прийняття окремого закону про внесення змін до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів».

Враховуючи, скільки сподівань покладалося на зміни в судовій системі, оскільки судова реформа була однією з найочікуваніших у суспільстві, чи правильним у цьому питанні є підхід, що мета виправдовує засоби? Адже законність та якість таких змін, способи їх прийняття і втілення у життя викликають чимало неприємних запитань, одне з яких ми намагалися висвітлити у цій статті, а саме: чи законна станом на сьогодні діяльність місцевих господарських судів?

Незважаючи на те, що подальший перебіг судової реформи поставлений у залежність від рішення Конституційного суду України, оскільки 06.10.2016 р. до Конституційного суду України надійшло конституційне подання Верховного суду України щодо конституційності окремих положень ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», а також заяви окремих політиків про провал судової реформи та недоліки в її законодавчому втіленні, вважаємо, що судова реформа – одна з найскладніших реформ в Україні, яка потребує значних зусиль та високого рівня законодавчої техніки від законодавця задля досягнення реального результату в реформуванні судової системи України.